

ระหว่าง ปริศนาและศรัทธา

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์
กับการเมืองมนุษย์ในศตวรรษที่ 21

จันจิรา สมบัติพูนศิริ
ประจักษ์ ก้องกีรติ
บรรณาธิการ

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

เธอเป็นคนอัตลักษณ์หลากหลาย รุ่มรวยจินตนาการ
เห็นความเป็นจริงเป็นเรื่องที่ต้องเอาชนะ

เธอเป็นคนอบอุ่น รักเพื่อน ลูกศิษย์ ญาติพี่น้อง แต่
ใจจดจ่อกับซูปเปอร์ฮีโร่ แวมไพร์ แครกคูลา

เธอเป็นคนซึบซึอน พุดจาล้ำเนียงชาวเอเธนส์ แต่
ลึก ๆ มีหัวใจเป็นชาวสปาร์ต่านักสันติวิธี

เธอเป็นคนมีวาจาเป็นอาวุธ ชอบโยนวาตะประหลาด
ขึ้นบนฟ้า ผู้คนต่างหีบฉวยมาใช้ กว่าจะรู้ตัวก็ได้กลายเป็นผู้ร่วมทางตามหาขุมทรัพย์ที่ปลายฝันไปแล้ว

สุวรรณา สถาอานันท์

คำแนะนำชัยวัฒน์ สถาอานันท์ แบบที่ผู้เขียนรู้จัก

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นคนที่เกิดมาทวนกระแสโลก
โดยที่โลกไม่รู้ตัว ความคาดฝันของเขาคือชักชวนด้วย
บทสนทนาและการตั้งคำถามอันแปลกพิศวงให้โลกทวน
กระแสตนเองด้วยความกระตือรือร้นโดยที่กว่าโลกจะรู้ตัว
ว่ากำลังทำเช่นนั้นอยู่ก็สายเสียแล้ว นี่ไม่ใช่เรื่องง่ายและ
ก็ไม่แน่ว่าจะประสบความสำเร็จ แต่ที่ชัยวัฒน์ต้องทำก็
เพราะความเชื่อที่เหลือเชื่อของเขา 3 ประการ กล่าวคือ
1) โดยพื้นฐานแล้ว ธรรมชาติของคนเรานั้นดี 2) แต่ที่
คนเราทำไม่ดี ก็เพราะไม่รู้ 3) ฉะนั้นปัญหาจริยธรรมพูด
ให้ถึงที่สุดจึงเป็นปัญหาญาณวิทยา นี่เป็นความเชื่อที่เชื่อ
ได้ยากมาก แต่ถ้าเป็นความเชื่อที่ง่าย คนอย่างชัยวัฒน์
คงไม่เชื่อและโลกของเราก็คงไม่เป็นเช่นนี้

เกษียร เตชะพีระ

ระหว่างปริศนาและศรัทธา:

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ กับการเมืองมนุษย์ในศตวรรษที่ 21

ISBN 978-616-486-008-7

พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน 2562

จัดพิมพ์โดย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับสำนักพิมพ์สยาม

สำนักพิมพ์สยาม

ในเครือบริษัทสำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด

113 ถนนเฟื่องนคร แขวงวัดราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์ 0-2225-9536 ถึง 9

โทรสาร 0-2222-5188

เจ้าของ: บริษัทสำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์: สุลักษณ์ ศิวรักษ์

คณะกรรมการบริหาร: สัจจา รัตนโสมศรี, อนันต์ วิริยะพินิจ, วินัย ซาดอนันต์,
ทิวากร ซาดอนันต์, อาสา นาดโตรมพ

บรรณาธิการประจำฉบับ: จันจิรา สมบัติพูนศิริ และ ประจักษ์ ก้องกีรติ

กองบรรณาธิการ: วิชา กิตติคุณเสรี และ ศรัณย์ วงศ์ขจิต

ประสานงานการผลิต: ชานน จงประสมมงคล

แบบปก: พรชนิตว์ วิศิษฐชัยชาญ

รูปเล่ม: เต็ดเต๋ียว เหล่าสินชัย

ประชาสัมพันธ์: มนตรี คงนิยม

• ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
ระหว่างปริศนาและศรัทธา: ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ กับการเมืองมนุษย์ในศตวรรษที่ 21.-กรุงเทพฯ:
สยามปริทัศน์, 2562.
584 หน้า
I. ไทย-การเมืองและการปกครอง. 2. การบริหารความขัดแย้ง. I. ประจักษ์ ก้องกีรติ, ผู้แต่งร่วม.
II. ชื่อเรื่อง.
320.9593
ISBN 978-616-486-008-7

จัดจำหน่าย: สายส่งศึกษา บริษัทเค็ดไทย จำกัด

โทรศัพท์ 0-2225-9536 ถึง 9

โทรสาร 0-2222-5188

www.kledthai.com

ราคา 520 บาท

สารบัญ

คำนำ	xi
บทนำบรรณาธิการ	xv
1. ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง	
ว่าด้วยแนวคิดโลกาภิวัตน์นิยม	5
เกษม เพ็ญภินันท์	
อดีต ปัจจุบัน อันตราย	27
เดชา ตั้งสีฟ้า	
มิตรภาพในความยุติธรรม: บททดลองอ่านการเมือง	61
ในการสร้างมิตรภาพของนักปรัชญาใน <i>The Republic</i>	
เล่มหนึ่ง ของเพลโต	
อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง	
2. ความรุนแรงและสันติวิธี	
ชวานาฆ่าตัวตาย: รัฐ โครงสร้างเศรษฐกิจ และความรุนแรง	97
กาญจนา บุญยัง	
ด้านขวาประชาชนนิยมด้วยสันติวิธี: ข้อเสนอทบทวนทฤษฎีปฏิบัติการ	129
ไม่ใช้ความรุนแรง	
จันจิรา สมบัติพูนศิริ	

อดีต ปัจจุบัน อนาคต

เดชา ตั้งสีฟ้า

อาจารย์ประจำศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
มหาวิทยาลัยเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น

เริ่มต้นที่จุดสิ้นสุด

ในตอนท้ายของงานวิจัยเกี่ยวกับ “คู่มือข้าราชการ”¹ ซึ่งเป็นหนึ่งในงานวิจัยโครงการเมธีวิจัยอาวุโส ปีที่ 1 ของท่านอาจารย์ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ นั้น ผู้เขียนจบงานวิจัยดังกล่าวด้วยย่อหน้านี้

...ความกระวนกระวายของวิชาดี [sic] ไทย กับ ประวัติศาสตร์ของ “คนอื่น”: การใส่ใจกับสัญญาณแห่งหายนภัย ผู้วิจัยปรารถนาจะจบงานวิจัยนี้ด้วยทัศนะ “ประวัติศาสตร์” ของ Walter Benjamin นั่นคือ ประวัติศาสตร์จะต้อง “ระเบิดยุคสมัย[ให้หลุด]จาก” การทำให้เรื่องเล่าของประวัติศาสตร์มีความต่อเนื่องอย่างเป็นทางการ [sic] ซึ่งไม่เปิดพื้นที่ให้กับเรื่องเล่าที่ไม่ต่อเนื่องของ “คนอื่น” นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์ยังต้อง “ระเบิดความกลมกลืนของยุคสมัย แล้วโปรย [ยุคสมัย]ด้วยซากปรักหักพัง นั่นคือ ด้วยปัจจุบัน”² ที่เป็นเช่นนั้นเพราะ “ซากปรักหักพัง” เหล่านั้น คือภาพสะท้อนการดำรงอยู่ของผู้คนที่เรียกรวมๆ ได้ว่า “ผู้ถูกกดขี่” ทัศนะประวัติศาสตร์ของเขามุ่งเปิดพื้นที่ทางทฤษฎีให้กับ “ผู้ถูกกดขี่” และย้ำว่าการใส่ใจต่อการดำรงอยู่ของคนเหล่านี้จะทำให้เราตระหนักว่า “‘สภาวะยกเว้น’ ที่เราเผชิญหน้าอยู่นี้คือกฎ”³ เพราะว่าสำหรับเขาแล้ว หัวข้อของการศึกษาที่แท้จริง

¹ การใช้เครื่องหมายอัญประกาศในงานเขียนนี้ ถ้าไม่ใช่เป็นการอ้างอิงข้อความจากงานเขียนอื่น ก็คือการล้อมคำหรือวลีนั้น ๆ เพื่อแสดงว่าคำหรือวลีนั้น ๆ มีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมาย หากใช่เพื่อเป็นการเน้นย้ำตามขนบของการเขียนภาษาไทยแต่อย่างใดไม่

² Walter Benjamin, *The Arcades Project*, trans. Howard Eiland and Kevin McLaughlin (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999), 474 [N9a, 6]. (ตัวเลขที่อยู่ในวงเล็บหลังจากเลขหน้า คือตัวเลขที่ใช้กำกับข้อความจาก *The Arcades Project*)

³ Walter Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” trans. Harry Zohn, in

ของวิชาประวัติศาสตร์คือผู้คนที่ถูกกดขี่และกำลังต่อสู้กันเอง”⁴ เราจะสามารถใส่ใจจากปรักหักพังเหล่านั้นได้ก็ต่อเมื่อเราใส่ใจปัจจุบันก่อน ที่จะใส่ใจอดีต กล่าวคือ เป็นการใส่ใจต่อ เวลาแห่งขณะปัจจุบัน (now-time) ซึ่งเป็น “โอกาสแห่งการปฏิวัติที่จะต่อสู้เพื่ออดีตที่ถูกกดขี่เอาไว้” ทั้งยังเป็น “ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่ถูกย่อส่วน [sic] อย่างมหาศาล”⁵ ภารกิจของนักประวัติศาสตร์จึงต้องพยายามตระหนักว่า สถานการณ์ในปัจจุบันนั้นแฝงไว้ด้วย *ตัวบ่งชี้ทางประวัติศาสตร์ที่มักไม่ถูกรับรู้* นักประวัติศาสตร์ต้องสามารถอ่านปัจจุบัน และ จุดระเบิดตัวบ่งชี้ทางประวัติศาสตร์ซึ่งมักไม่เห็นเหล่านั้น (เช่น การกดขี่ หรือการกดขี่) ทั้งหมดนี้จึงหมายความว่า การเข้าหาอดีตคือการปฏิบัติต่ออดีตไม่ใช่ในแบบประวัติศาสตร์นิพนธ์ดังเช่นที่ทำกันตามปกติ แต่ในลักษณะการเมือง เป็นการถือว่าอดีตคือประเด็นปัญหาทางการเมือง⁶ นักประวัติศาสตร์ต้องคว่ำภาพเหตุการณ์ที่เด่นชัดซึ่งระเบิดออกมาจากชีวิตประจำวันในปัจจุบันของ “ผู้ถูกกดขี่” (ไม่ใช่เพียงของรัฐ) เอาไว้ เพราะภาพเด่นชัดเหล่านั้นคือ *ปฏิบัติการการสร้างปัจจุบันของพวกเขาและเธอ* เป็นการรบกวนความต่อเนื่องปกติ

Illuminations, ed. Hannah Arendt (New York: Schocken Books, 1968), 257 [VII]. (ตัวเลขที่อยู่ในวงเล็บหลังจากเลขหน้า คือตัวเลขที่ใช้กำกับข้อความจาก “Theses on the Philosophy of History”) ผู้เขียนอาศัยสำนวนแปลภาษาอังกฤษของ Daniel Heller-Roazen ใน Giorgio Agamben, “The Messiah and the Sovereign: The Problem of Law in Walter Benjamin,” trans. Daniel Heller-Roazen, in *Potentialities: Collected Essays in Philosophy*, ed. Daniel Heller-Roazen. (Stanford, CA: Stanford University Press, 1999), 160. ในสำนวนแปลของ Harry Zohn เขียนว่า “the ‘state of emergency’ in which we live is not the exception but the rule.” (Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 257 [VIII])

⁴ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 260 [XII].

⁵ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 261 [XIV], 263 [XVII, XVIII].

⁶ Benjamin, *The Arcades Project*, 392 [K2, 3].

ของเรื่องเล่าของอำนาจที่กำลังครอบงำสังคมอยู่ นั่นคือเป็นการคว่ำอดีตของคนที่ถูกกดขี่และทำให้ปัจจุบันของอำนาจที่กำลังครอบงำ เช่น รัฐ หรือ องค์กรวิบัติย์ พิกลพิการและกระวนกระวาย [sic] เหมือนที่ได้เกิดขึ้นกับสังคมไทยอย่างต่อเนื่องนับจาก “วันปล้นปืน” โดยพวก “โจรกระจอก”

ในบทความขนาดสั้นนี้ ผู้เขียนต้องการนำเสนอ “ภาคต่อ” เพื่อ *ขยายความ* ในเชิงปรัชญาและทฤษฎีดังที่ได้ “เกริ่น” เอาไว้ในย่อหน้าดังกล่าว บทความนี้มีเนื้อหาสี่ตอน สามตอนแรกจะเป็นการอภิปรายถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นปัญหา 3 ชุดดังนี้คือ เนื้อหาตอนแรกเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ เวลา กับ คนชายขอบ ตอนที่สองและสามเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมิติสามมิติในงานของ Walter Benjamin⁸ นั่นคือ ประวัติศาสตร์นิพนธ์

เดชา ตั้งสีฟ้า, “อ่าน ‘คู่มือข้าราชการ’ เขียนพื้นที่วัฒนธรรม: วาทกรรมวัฒนธรรมของรัฐไทย กับ พื้นที่ในระหว่างไทย-มาเลเซีย,” ใน *แผ่นดินจินตนาการ: รัฐและการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้*, บรรณาธิการโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (กรุงเทพฯ: มติชน, 2551), 315–317.

⁸ Theodor W. Adorno นิยาม Benjamin ว่าคือนักคิดที่ “ยืนอยู่ห่างจากแนวทางทั้งหมด” (ในบทความที่ตีพิมพ์ใน *Le Monde* (31 May 1969), อ้างจาก Michael Löwy, *Fire Alarm: Reading Walter Benjamin's 'On the Concept of History'*, trans. Chris Turner (New York: Verso, 2005), 2

ทัศนะของ Adorno สำคัญเพราะเขาเป็นคนเดียวที่มีความสัมพันธ์ทางปัญญายังใกล้ชิดกับ Benjamin และมีปฏิสัมพันธ์ทางปัญญากับ Benjamin ได้อย่างสมน้ำสมเนื้อกันมากที่สุดเป็นเวลามากกว่า 1 ทศวรรษจนกระทั่งไม่นานก่อนที่ Benjamin จะหลบหนีจากเยอรมันและฆ่าตัวตายในที่สุดเมื่อวันที่ 27 กันยายน 1940 จุดหมายโต้ตอบกับ Adorno เป็นแหล่งอ้างอิงที่สำคัญแหล่งหนึ่งในการทำความเข้าใจปรัชญาของ Benjamin (โปรดดู Walter Benjamin and Theodor W. Adorno, “Exchange with Theodor W. Adorno on ‘the Paris of the Second Empire in Baudelaire,’” trans. Edmund Jephcott and Others, in *Walter Benjamin: Selected Writings, Volume 4: 1938–1940*, eds. Howard Eiland and Michael W. Jennings (Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 2003), 99–115. และ Theodor W. Adorno and Walter Benjamin,

อันตราย กับ “ผู้ถูกกดขี่” สำหรับตอนที่สอง และ ตรรกะแบบ Cairo เวลาแห่งขณะปัจจุบัน กับ การปฏิวัติแบบโคเปอร์นิคัส ในตอนที่สาม งานเขียนนี้จบลงด้วยทัศนะของผู้เขียนต่อประเด็นเรื่อง “ความตายของชายขอบ?”

ประวัติศาสตร์ เวลา กับ คนชายขอบ

ทัศนะทางประวัติศาสตร์ทุกทัศนะ
มาพร้อมกับประสบการณ์เกี่ยวกับเวลาในบางลักษณะ
ซึ่ง [ประสบการณ์ดังกล่าว] แผงตัวอยู่ และสร้างเงื่อนไข [ทัศนะดังกล่าว]
และ ดังนั้น [เรา] จึงต้อง [พยายาม] เข้าใจประสบการณ์ดังกล่าว
ในการทำงานเดียวกัน สิ่งแรกสุดที่ [กำหนดนิยามความเป็น] วัฒนธรรม
[ก็] คือประสบการณ์ของเวลาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
และไม่มีวัฒนธรรมใหม่ใดๆ ที่เป็นไปได้
หากปราศจากการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์นี้
ดังนั้น ภารกิจดั้งเดิมของการปฏิวัติที่แท้จริงหนึ่ง ๆ นั้น
จึงไม่เคยเป็นเพียงเพื่อ “เปลี่ยนแปลงโลก”
แต่ยัง—และเหนือสิ่งอื่นใด—เพื่อ “เปลี่ยนเวลา”⁹

The Complete Correspondence, 1928–1940, trans. Nicholas Walker (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999).

Michael Löwy เสนอว่าปรัชญาประวัติศาสตร์ของ Benjamin นั้นได้รับอิทธิพลมาจากสายธารปัญญาที่แตกต่างกันเป็นอย่างยิ่ง 3 สายคือ โรแมนติคนิยมสายเยอรมัน (German Romanticism) ปรัชญาพระผู้ไถ่จิว (Jewish Messianism) และ มาร์กซิสม์ (Marxism) (*Fire Alarm: Reading Walter Benjamin's 'On the Concept of History'*, 4–16 และโปรดดู 107–108 ประกอบด้วย)

⁹ Giorgio Agamben, “Time and History: Critique of the Instant and the Continuum,” trans. Ritz Heron, in *Infancy and History: The Destruction of Experience* (New York: Verso, 2007 [1993]), 99.

การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง *ประวัติศาสตร์* กับ *เวลา* คือจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการเรียนรู้วิถีวิทยาทางประวัติศาสตร์และปรัชญาประวัติศาสตร์ของ Walter Benjamin ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาทางปรัชญา-ทฤษฎีที่ Benjamin ให้ความสำคัญมากที่สุดประการหนึ่งตลอดชีวิต 48 ปีของเขา¹⁰

¹⁰ Michael W. Jennings ผู้เชี่ยวชาญปรัชญาของ Benjamin คนสำคัญที่สุดคนหนึ่งในหนังสือปี 1987 ของเขา [Michael W. Jennings, *Dialectical Images: Walter Benjamin's Theory of Literary Criticism* (Ithaca, NY: Cornell University Press), 44.] ว่า มีงานเขียนของ Benjamin อยู่สามบทความที่ความสัมพันธ์ของมิติทั้งสองนี้คือเนื้อหาหลัก นั่นคือ

a) “*Trauerspiel and Tragedy*” (1996/1916): Walter Benjamin, “*Trauerspiel and Tragedy*,” trans. Rodney Livingstone, in *Walter Benjamin: Selected Writings, Volume I: 1913–1926*, eds. Marcus Bullock and Michael W. Jennings (Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1996), 55–57.

b) “*Eduard Fuchs, Collector and Historian*” (2002/1933): Walter Benjamin, “*Eduard Fuchs, Collector and Historian*,” trans. Howard Eiland and Michael W. Jennings, on the Basis of a Prior Translation by Knut Tarnowski, in *Walter Benjamin: Selected Writings, Volume 3: 1935–1938*, eds. Howard Eiland and Michael W. Jennings (Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 2002), 260–302.

c) “*Theses on the Philosophy of History*” (1968/1939–40): Walter Benjamin, “*Theses on the Philosophy of History*,” trans. Harry Zohn, in *Illuminations*, ed. Hannah Arendt, 253–264. ซึ่งเป็นงานเขียนที่เขียนเสร็จชิ้นสุดท้ายของเขา (ในบทความนี้ผู้เขียนจะใช้ชื่อ “*Theses on the Philosophy of History*” แทนที่จะเป็น “*On the Concept of History*” ซึ่งเป็นชื่อที่มีการใช้กันในช่วงหลัง)

กระนั้นผู้เขียนเห็นว่าประเด็นความสัมพันธ์ระหว่าง *ประวัติศาสตร์* กับ *เวลา* ก็ปรากฏในงานเขียนอื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน *The Arcades Project* (1999/1927–40): Benjamin, *The Arcades Project*.

เลขปีหลังเครื่องหมาย/ในวงเล็บ คือ(ช่วง)ปีที่งานเขียนเหล่านั้นถูกเขียนเป็นภาษาเยอรมัน

ในการเขียนและคิดผ่าน Benjamin นี้ นอกเหนือไปจากอากาศยานเขียนทั้ง 4 ดังกล่าวแล้วผู้เขียนได้อาศัยบันทึกเพื่อเตรียมการเขียน “*Theses on the Philosophy of History*” (และจดหมายระหว่าง Benjamin กับเพื่อนของเขา) ด้วย ซึ่งรวบรวมอยู่ในหนังสือชุด 7 เล่มคือ *Gesammelte Schriften*, eds. Rolf Tiedemann and Hermann Schweppenhäuser. 7 vols.

สำหรับ Giorgio Agamben แล้ว ความคิดทางการเมืองสมัยใหม่ของตะวันตก ได้ให้ความสนใจต่อ *ประวัติศาสตร์* แต่ไม่ได้ขยายความมโนทัศน์เรื่อง *เวลา*

(Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1972–1989).

ทั้งนี้บางส่วนของบันทึกเพื่อการเตรียมการเขียน “Theses on the Philosophy of History” นี้ ถูกเลือกแปลเป็นภาษาอังกฤษใน Walter Benjamin, “Paralipomena to ‘On the Concept of History’,” in *Walter Benjamin: Selected Writings, Volume 4: 1938–1940*, 401–411. และเนื่องจาก “Paralipomena to ‘On the Concept of History’” นี้ไม่ได้แปลเนื้อหาจากต้นฉบับภาษาเยอรมันทั้งหมด ทำให้ขาดข้อความบางส่วนไป ซึ่งมีข้อความที่ผู้เขียนอ้างอิงถึงอยู่ด้วย

ในกรณีเช่นนั้นผู้เขียนได้อ้างอิงการแปลข้อความจาก *Gesammelte Schriften* ของนักวิชาการท่านอื่น (เนื่องจากผู้เขียนไม่รู้ภาษาเยอรมัน) ซึ่งมีทั้งหมด 5 จุด ในบทความชิ้นนี้ของผู้เขียน กระนั้นก็ตีพิมพ์ผู้เขียนจะไม่มีใครวิตกกับความน่าเชื่อถือของการแปลของนักวิชาการที่ผู้เขียนอ้างอิงนี้ แต่ผู้เขียนก็ยินดีและขอแสดงความขอบคุณล่วงหน้าเป็นอย่างยิ่ง หากผู้อ่านที่รู้ภาษาเยอรมันจะชี้แนะถึงความบกพร่องของการแปล (ข้อความที่อ้างอิงมานี้) ของนักวิชาการเหล่านั้น

พิงบันทึกไว้ด้วยว่า Benjamin เขียน “Theses on the Philosophy of History” (หรือ “On the Concept of History”) เสร็จในช่วงปลายเดือนเมษายนต่อต้นเดือนพฤษภาคม 1940 ช่วงเดียวกับที่กองทัพเยอรมันบุกเบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และฝรั่งเศสตามลำดับและทำให้เขาต้องรีบอพยพหนีออกจากฝรั่งเศส ในขณะที่เดียวกันก็เป็นช่วงเวลาประมาณ 5 เดือนก่อนที่ Benjamin จะฆ่าตัวตายบนเทือกเขาพีร์นีส ๓ ชายแดนระหว่างฝรั่งเศสกับสเปน “Theses on the Philosophy of History” ถักร้อยมิติทางการเมือง ประวัติศาสตร์ และเทววิทยาในลักษณะที่ “สรรค์สร้างอย่างสัมบูรณ์” (An Absolutely Original Way) Benjamin ตระหนักดีว่า งานเขียนนี้มีเนื้อหาของการผสมผสานกันในลักษณะที่พร้อมจะระเบิดออกมาระหว่างวัฒนธรรมประวัติศาสตร์และเทววิทยา (Howard Eiland and Michael W. Jennings, “Chronology, 1938–1940,” in *Walter Benjamin: Selected Writings, Volume 4: 1938–1940*, 440, 441) ซึ่งในจดหมายฉบับหนึ่งถึง Gretel Adorno ภรรยาของ Theodor Adorno เขาเขียนว่า “ผมได้รักษามันอย่างปลอดภัยมาเป็นเวลาเกือบสี่ปี” แต่แม้ว่างานเขียนนี้จะสำคัญ Benjamin ก็ไม่ต้องการจะตีพิมพ์ด้วยเกรงว่าจะเป็นการเปิดประตูสู่ “ความเข้าใจผิดที่กระตือรือร้น” [Walter Benjamin, *Gesammelte Briefe, Vol. 6: 1938–1940*, eds. Christoph Gödde and Henri Lonitz, (Frankfurt: Suhrkamp, 2000), 435, 436. อ้างใน Eiland and Jennings, “Chronology, 1938–1940,” 441.]

ที่มาพร้อมกัน” และดังนั้นความคิดทางการเมืองเหล่านั้นจึงได้อาศัยมโนทัศน์เรื่องเวลาซึ่งครอบงำวัฒนธรรมตะวันตกเป็นเวลาหลายศตวรรษนั่นคือ “ภาพตัวแทนแบบพื้นๆ เรื่องเวลาในฐานะที่เป็น *ความต่อเนื่อง* ที่ *แน่นอน* และ *เป็นเนื้อเดียวกัน* (The vulgar representation of time as a precise and homogenous continuum...)”¹²

Lisa Fittko “คนนำทาง” เพื่อข้ามเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างฝรั่งเศสกับสเปน ได้เขียนเนื้อหาตอนหนึ่งของบันทึกเหตุการณ์สองสามวันก่อนที่ Benjamin จะเสียชีวิต มีใจความตอนหนึ่งว่า ในการชักซ้อมเดินข้ามเทือกเขาพีร์นีสนั้น ในระหว่างที่กำลังค่อยๆ เดินไปบนแนวเขา เธอสังเกตเห็นว่าเขาดึงกระเป๋าเอกสารใบใหญ่สีดำซึ่งดูหนักและเธอก็ได้เสนอตัวช่วย (เพราะ Benjamin ได้บอกเธอก่อนหน้านี้ว่าเขาไม่ไหวหัวใจ) แต่เขาพูดว่า “นี่คือต้นฉบับใหม่ของผม” เธอจึงถามว่า “แต่ทำไมคุณจะต้องนำติดตัวมาในการเดิน[ข้าม]ครั้งนี้ด้วย” “คุณต้องเข้าใจว่า กระเป๋าใบนี้คือสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับผม” Benjamin ตอบ “ผมไม่อาจเสี่ยงที่จะเสียมันไปได้ นี่คือต้นฉบับที่ *จะต้อง* ถูกรักษาไว้ มันสำคัญกว่าตัวผมเสียอีก” (Lisa Fittko, “The Story of Old Benjamin,” in *The Arcades Project*, 948)

Howard Eiland และ Michael W. Jennings บรรณาธิการหนังสือ *Walter Benjamin: Selected Writings, Volume 4: 1938–1940* ซึ่งคือสองในผู้ที่เชี่ยวชาญเรื่อง Benjamin ที่สุดได้เขียนว่า “พิจารณาจากความเป็นไปได้ทั้งหมดแล้ว เอกสารดังกล่าวคือร่างสุดท้ายของ ‘On the Concept of History’” นั่นเอง (“Chronology, 1938–1940,” 444)

¹¹ Agamben, “Time and History” และโปรดดู Kia Lindroos, *Now-Time/Image-Space: Temporalization of Politics in Walter Benjamin’s Philosophy of History and Art* (Jyvaskyla, Finland: Sophi, University of Jyvaskyla, 1998), 48. เปรียบเทียบ

¹² Agamben, “Time and History,” 99. (เน้นโดยผู้เขียน)

โปรดดู Lindroos, *Now-Time/Image-Space*, 84. และ Peter Osborne, “Small-Scale Victories, Large-Scale Defeats: Walter Benjamin’s Politics of Time,” in *Walter Benjamin’s Philosophy: Destruction and Experience*, eds. Andrew Benjamin and Peter Osborne (New York: Routledge, 1994), 86. เปรียบเทียบ

ในการอ้างอิงข้อความจาก *Letters on Humanism* ของ Martin Heidegger “มโนทัศน์ประวัติศาสตร์ของมาร์กซิสม์เหนือกว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์ใดๆ ก็ตาม” (Agamben, “Time and History,” 113) นั้น Agamben ยืนยันว่า แม้แต่วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ก็ยังหลีกเลี่ยงจนถึงวันนี้จะขยายความมโนทัศน์เรื่องเวลาที่มาพร้อมกัน

ในงานเขียนนี้เราสนใจเฉพาะประเด็นภาพตัวแทนเรื่องเวลาในลักษณะที่ต่อเนื่อง และเป็นเนื้อเดียวกัน โดยมุ่งวิพากษ์ปฏิบัติการขององค์ภิมุข (Hegemon) (ไม่ว่าจะปรากฏตัวในนามของ จักรวรรดิในอดีต รัฐชาติในปัจจุบัน หรือองค์อธิปัตย์ลักษณะใดก็ตามในชุมชนการเมืองหนึ่ง ๆ)¹³ ที่เป็นผลมาจากภาพตัวแทนแบบพื้น ๆ ดังกล่าว และได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดสองประการคือ

ประการแรก ภาพตัวแทนนี้ให้ความชอบธรรมต่อ *ความต่อเนื่อง* ของเวลาขององค์ภิมุข (Hegemon's Temporality) และความต่อเนื่องนี้ได้ผลักไสหรือกีดกันเวลาของอัตบุคคลทางการเมือง (Political Subjects' Temporalities) ต่าง ๆ ที่มีชีวิตไม่สอดคล้องกับไวยากรณ์ทางการเมืองขององค์ภิมุข ดังนั้น

ในบทความ "Time and History" นั้น Agamben ได้สำรวจมโนทัศน์เรื่องเวลาในประวัติศาสตร์ของปรัชญา "ตะวันตก" ผ่านนักคิดหรือจารีตที่หลากหลาย (เช่น Plato, Aristotle, Stoicism, คริสต์ศาสนา, Gnosticism, Nietzsche, Hegel, Marx, Heidegger และ Benjamin) ได้อย่างกระชับแต่หนักแน่นอย่างยิ่ง ในทัศนะของ Agamben แล้ว ทุกครั้งที่จารีตใด ๆ ในสายธารความคิดสมัยใหม่ของ "ตะวันตก" มีการคิดใหม่เรื่องเวลา จารีตนั้น ๆ จะต้องเริ่มต้นด้วยการวิพากษ์ทัศนะเรื่องเวลาที่กำหนดเป็นปริมาณได้ (Quantified) และต่อเนื่อง (Continuous) ซึ่งเป็นทัศนะเรื่องเวลาที่ครอบงำ "วัฒนธรรมตะวันตกมาเกือบสองพันปี" บทวิพากษ์ในลักษณะนี้ก็รองรับทั้งงาน "Theses on the Philosophy of History" ของ Benjamin และ *Being and Time* ของ Heidegger เช่นกัน การที่นักคิดทั้งสองมีจุดร่วมกันเช่นนี้ Agamben เชื่อว่า ทัศนะเวลากระแสหลักดังกล่าวเริ่มมีอิทธิพลน้อยลง (Agamben, "Time and History," 112.) (อย่างไรก็ดี โปรดดูตัวอย่างของการอภิปรายถึงความแตกต่างระหว่าง Benjamin กับ Heidegger ที่มีต่อประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์ใน Löwy, *Fire Alarm: Reading Walter Benjamin's 'On the Concept of History'*, 3-4)

ผู้เขียนขอขอบคุณ Cesare Casarino เป็นอย่างยิ่งที่แนะนำบทความของ Agamben นี้ต่อผู้เขียน

¹³ มีผู้แปล "Hegemony" เป็นภาษาไทยว่า "การครองความเป็นเจ้า" "การครองความเป็นใหญ่" หรือ "การครองอำนาจ" เป็นต้น ในท่ามกลางบริบททางถ้อยคำเช่นนี้ผู้เขียนเลือกแปล "Hegemon" ว่า "องค์ภิมุข" เพราะเห็นว่ามีความกระชับมากกว่า ในขณะที่เดียวกันก็สามารถสื่อความตามที่ต้องการได้ด้วย

เวลาอื่น ๆ (Other Temporalities) และ *เวลาของความเป็นอื่น* (Others' Temporalities) จึงไม่ถูกรับรู้ เช่น ภาพตัวแทนเรื่องเวลาของผู้ลี้ภัยที่ไม่สอดคล้องกับภาพตัวแทนเรื่องเวลาของรัฐชาติ เป็นต้น

ประการที่สอง ภาพตัวแทนแบบพื้น ๆ นี้ ได้ให้กำเนิดประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่เน้นความต่อเนื่อง ซึ่งได้ครอบงำการหาความรู้ทางประวัติศาสตร์โดยทั่วไปมาเนิ่นนาน และมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์เฉพาะ ขององค์ภิมุขในสังคมการเมืองหนึ่ง ๆ ภาพตัวแทนประเภทนี้ไม่ได้รวมเอา "การเดินทาง" ของอัตบุคคลทางการเมืองอื่น ๆ ที่ *ไม่ยอมจำนนต่อ* หรือ *ถูกผลักไส* หรือ *ถูกกดทับ* โดยองค์ภิมุขเอาไว้ด้วย คนเหล่านี้ก็คือ *คนชายขอบ* ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งนั่นเอง ไม่ว่าเขาและเธอจะเป็น "พวกเรา" (เช่น คนไทยที่ยากจน) หรือ เป็น "คนอื่น" (เช่น แรงงานข้ามชาติชายขอบ) ก็ตาม!¹⁴

โดยทั่วไปแล้วประวัติศาสตร์นิพนธ์ประเภทนี้ได้ทำให้ เสียง (Voice) และวงศาวินยา (Genealogy) ของคนชายขอบจำนวนมากเงียบหรือไม่ถูกรับรู้ แต่ถ้าเมื่อใดที่เสียงและวงศาวินยาของคนเหล่านี้ถูกรับรู้ ก็จะเป็นการปรากฏใน *พหุประวัติศาสตร์* ที่ *ไม่ต่อเนื่อง* ซึ่งประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติได้ฝากตัวอย่างของความไม่ต่อเนื่องไว้มากมาย ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยก็เป็นตัวอย่างที่ดีของทัศนะนี้

ด้วยเหตุที่ทุกเสียงดำรงอยู่ ณ ห้วงขณะหนึ่ง ๆ และดังนั้นจึงมีความเป็นประวัติศาสตร์สูงยิ่ง¹⁵ การที่องค์ภิมุข เช่น รัฐชาติไม่ใส่ใจ *พหุเวลา* (Times)

¹⁴ แน่นอนที่สุดว่ามีความแตกต่างทั้งในเชิง *ระดับ* และ *ประเภท* ในระหว่างผู้คนที่เรียกว่า "คนชายขอบ" กล่าวคือ คนส่วนหนึ่งมีลักษณะของชีวิตที่มีความเป็นชายขอบมากกว่าคนอื่นอีกส่วนหนึ่ง เช่น คุณตาอายุ 79 ปีที่นับถือศาสนาอิสลามมีสัญชาติไทยอาศัยอยู่ในปัตตานี โดยมีลูกหลานคอยดูแลและไม่ต้องห่วงเรื่องเงินจนวันสุดท้ายของท่าน ย่อมมีสภาพชีวิตที่มีความเป็นชายขอบน้อยกว่าเด็กสาวชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอายุ 15 ปีที่เกิด เต็บโต และอาศัยอยู่ใน "พื้นที่พิทักษ์ชั่วคราว" ชายแดนไทย-พม่ามาตลอดชีวิต เป็นต้น

¹⁵ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าจะนิยาม "ประวัติศาสตร์" อย่างเคร่งครัดว่าต้องอยู่บนฐานของการ

พหูเสียง (Voices) และ พหูประวัติศาสตร์ (Histories) ที่ไม่ใช่ส่วนหนึ่ง หรือ ไม่ร่วมให้ความชอบธรรมต่อรัฐ-ชาติและความต่อเนื่องของรัฐ-ชาตินั้น ได้ส่ง ผลกลายเป็นปัญหาความรุนแรงที่ตามมานับครั้งไม่ถ้วนในประวัติศาสตร์โลก สมัยใหม่ที่ถือเอารัฐ-ชาติเป็นศูนย์กลางของการเมือง

ในทางกลับกันภาพตัวแทนแบบพิเศษ (ซึ่งจะได้อภิปรายต่อไป) จะช่วย เปิดพื้นที่ให้กับยุทธวิธีและปฏิบัติการที่หลายหลากของตัวละครที่มีชีวิตไม่สอดคล้องกับไวยากรณ์ทางการเมืองที่มีองค์ภูมิขเป็นศูนย์กลางในโลกนี้¹⁶ ซึ่งใน

“จดจาร” เท่านั้น (เพื่อให้สามารถสืบสาวเรื่องราวได้) หรือไม่

โปรดดูตัวอย่างของงานที่โดดเด่นในอดีตสองเล่มที่อภิปรายถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ตำแหน่งแห่งที่ของภาษาเขียน ในความสัมพันธ์กับ ประวัติศาสตร์ และ/หรือ อารยธรรม Ivan Illich and Barry Sanders, *Abc: Alphabetization of the Popular Mind* (San Francisco: North Point Press, 1988). และ Walter D. Mignolo, *The Darker Side of the Renaissance: Literacy, Territoriality, and Colonization* (Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1995).

ในขณะที่เดียวกันโปรดดูความสัมพันธ์ระหว่างมิติ 3 มิติคือ ภาษาเขียน (Language) การ เป็นที่เข้าใจ (Intelligibility) กับ การที่เสียงหนึ่ง ๆ มีคุณสมบัติเพียงพอ (ที่จะได้รับการ ยอมรับ) (Qualified Voice) ในบริบทชายแดนไทย-พม่าใน Decha Tangseefa, “Taking Flight in Condemned Grounds: Forcibly Displaced Karens & the Thai-Burmese in-between Spaces,” *Alternatives: Global, Local, Political* 31, no. 4 (October 2006): 405–429.

¹⁶ โปรดดูตัวอย่างใน เช่น Decha Tangseefa, “Imperceptible Naked-Lives & Atrocities: Forcibly Displaced Peoples & the Thai-Burmese in-between Spaces,” (Ph.D. dissertation, University of Hawai’i at Manoa, 2003). และ Decha Tangseefa, “A Journey of Animus?: Christianized Karens and Recollections of Karen-Burman Animosity,” in *Exploring Religio-cultural Pluralism: Intercommunion, Localization, Syncretisation and Conflict* (Tainan City, Taiwan: National Cheng-Kung University, 2018).

สำหรับในปริบทของการศึกษาวรรณกรรม โปรดดูงานที่สำคัญที่สุดเล่มหนึ่งของ Pheng Cheah, *What Is a World?: On Postcolonial Literature as World Literature*. (Durham, NC: Duke University Press, 2016). ที่มุ่งเสนอการคิดถึง “โลก” ในฐานะที่เป็น ประเภทในเชิงเวลา (Temporal Category) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสองตอนแรกที่เป็นการ

กรณีของสังคมนการเมืองไทยแล้ว ตัวอย่างที่สำคัญในอดีตที่เป็นผลมาจากภาพ ตัวแทนแบบพื้น ๆ ดังกล่าวก็คือ *เสียงเดียวของพหุภาพกรรมของรัฐ* (Univocity of Statist Discourses)¹⁷ เช่น การพัฒนา หรือสงครามต่อต้านยาเสพติดของ รัฐไทยในสมัยอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร เป็นต้น

ตรรกะของเวลาของรัฐ-ชาติจึงขัดขวางการทำความเข้าใจของเราต่อความ ทุกข์ยากและการต่อสู้ดิ้นรนของคนชายขอบมากมาย โดยเฉพาะลักษณะการ ซึ่งอัตบุคคลที่ไม่สอดคล้องกับไวยากรณ์ที่มีรัฐเป็นศูนย์กลางเหล่านี้ “ควา” อดีต (ด้วยความหวังและแรงปรารถนา) *สถาปนาเวลา* ของตนเอง และกลายเป็น ความรุนแรงต่อรัฐ-ชาติ (แม้จะมีไม่น้อยครั้งที่เราไม่อาจให้ความชอบธรรม ต่อการใช้ความรุนแรงของกลุ่มคนเหล่านี้ก็ตาม)

ด้วยเหตุผลทั้งหมดนี้เองที่ภาพตัวแทนแบบพื้น ๆ ดังกล่าวได้แข่งแย้งการ เมือง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเราเข้าใจว่าพื้นฐานของมิติ “ความเป็นการเมือง” นั้นคือ *ความเห็นต่าง*)¹⁸ เพราะการรบกวนความต่อเนื่องคือเงื่อนไขที่จำเป็น

ตรวจสอบความหมายของ “โลก” ในเชิงเวลา (Temporal Sense) นอกเหนือไปจากการถือ เอา “โลก” ว่าเป็นเพียงมิติในเชิงพื้นที่ (Spatial Dimensions) ในตอนที่สาม Cheah สำรวจ ลักษณะการที่นวนิยายหลังอาณานิคม (Postcolonial Novels) แสดงให้เห็นลักษณะการเปิด และการปิดของโลกที่หลากหลาย โดยเป็นโลกที่อยู่เหนือเวลาของทุนนิยมโลก เช่น งาน ของ Amitav Ghosh, *The Hungry Tide* (London: HarperCollins, 2004).

¹⁷ วลี “เสียงเดียวของพหุภาพกรรมของรัฐ” (Univocity of Statist Discourses) นั้นเป็นของ Ranajit Guha ใน Ranajit Guha, “The Small Voice of History,” *Subaltern Studies* 9 (1996): 1–12.

¹⁸ ดังที่ Jacques Rancière ได้ย้ำว่า หัวใจของการเมืองคือการทำให้ความเห็นต่างปรากฏ โปรดดู Jacques Rancière, *Disagreement: Politics and Philosophy*, trans. Julie Rose (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1999). และ Jacques Rancière, “Ten Theses on Politics,” *Theory & Events* 5, no. 3 (2001).

และโปรดดูบทสนทนาระหว่าง Rancière กับ Axel Honneth ประกอบด้วย ใน Katia Genel and Jean-Philippe Deranty, eds., *Recognition or Disagreement: A Critical Encounter on the Politics of Freedom, Equality, and Identity* (New York: Columbia University Press, 2016).

ต่อการสร้าง *บรรยายภาค* และ *เวลา* ทางการเมืองในสังคมการเมืองหนึ่ง ๆ

ผู้เขียนอาศัยมโนทัศน์ *เวลาแห่งขณะปัจจุบัน* (Now-time) และทัศนะ (Conception) เรื่องประวัติศาสตร์ของ Benjamin เป็นยุทธวิธีในการวิพากษ์ภาพตัวแทนแบบพื้น ๆ ดังกล่าว และเพื่อขยายความทัศนะเรื่องเวลาที่ไม่มีต่อเนื่อง (Discontinuous Temporality)

แนวความคิดในเชิงประวัติศาสตร์-ปรัชญาของ Benjamin ช่วยเสนอแนวทางที่ทรงพลังในการคิดถึงทัศนะเรื่องประวัติศาสตร์สำหรับคนชายขอบจำนวนมาก รวมทั้งคนชายขอบที่เป็น “คนอื่น” ไม่ว่าจะเป็นคนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คนโรฮิงจา (Rohingya) ที่ถูกพลักไส หรือ ผู้ลี้ภัยชาวซีเรีย เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้คนมี *ห้วงขณะบางห้วง* (Moments) และ *ภาพบางภาพ* (Images) จากอดีตที่เขาและเธอสามารถอ้างอิงได้ โดยเป็นการอ้างอิงตามความหมายของ Benjamin นั่นคือ *การปลุกอดีต* แทนที่จะเป็นการอ้างอิงเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในงานวิชาการ ทั้งนี้เพราะสำหรับเขาแล้ว *การอ้างอิง* (Quotation) เป็นวิธีการทำงานทางการเมืองกับภาพของอดีตที่อยู่นอก *ความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์*¹⁹ โดยวัตถุทางประวัติศาสตร์ (Historical Object) ที่ถูกอ้างอิงนั้นถูก “ฉีกขาด” จากบริบทของมัน²⁰

การอ้างอิงดังกล่าวมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับคนชายขอบ หรือ “คนอื่น” เพราะวาทะสิ่งที่ประวัติศาสตร์กระแสหลักได้ส่งมอบต่อกันมานั้น คนเหล่านี้มักจะถูกลืมหือถูกกดทับในฐานะอัตบุคคล²¹ และสำหรับ

¹⁹ Sigrid Weigel, *Body- and Image-Space: Re-Reading Walter Benjamin*, trans. Georgina Paul with Rachel McNicholl and Jeremy Gaines (London and New York: Routledge, 1996), 13. และโปรดดู Agamben, “The Messiah and the Sovereign,” 152. ในเรื่อง “การอ้างอิง” นี้

²⁰ Benjamin, *The Arcades Project*, 476 [N11.3]. โปรดดู Christopher Tomlins, “After Critical Legal History: Scope, Scale, Structure,” *Annual Review of Law and Social Science* 8 (2012): 56–57. เปรียบเทียบ

²¹ โปรดดู Weigel, *Body- and Image-Space: Re-Reading Walter Benjamin*, 77, 13. เปรียบเทียบ

Benjamin แล้วชีวิตของ “ชนชั้นที่ต่อสู้และถูกกดขี่นั่นเอง” คือเนื้อหาของความรู้ทางประวัติศาสตร์²² เช่นเดียวกับที่ผลประโยชน์ปัจจุบันของ “ผู้ถูกกดขี่” ต่างหากที่กำหนดมุมมองทางประวัติศาสตร์ หาใช้อื่นใดไม่²³

แน่นอนที่สุดคำว่า “ผู้ถูกกดขี่” ในงานของ Benjamin นั้นเป็นการเดินตามรอยจารีตมารักชีสมิโดยหมายถึงชนชั้นแรงงาน²⁴ แต่บทความนี้ขยายแนวความคิดเรื่องผู้ถูกกดขี่ให้รวมถึงคนชายขอบกลุ่มอื่นและเสนอว่า เป็นภารกิจของผู้ที่สนใจในความทุกข์ยากของคนชายขอบจำนวนมากในโลก ที่พึงทำความเข้าใจ *เวลาแห่งปัจจุบันขณะ* ของการเป็นคนชายขอบ ในท่ามกลางการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด หรือเพื่อให้กลุ่มของตนได้รับการยอมรับในสังคมการเมืองหนึ่ง ๆ

คำถามสำคัญที่ตามมาก็คือ หน้าตาของประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบ Benjamin เป็นอย่างไร

²² Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 260 [XII].

²³ Benjamin, *Gesammelte Schriften*, I.3: 1244. อ้างใน John McCole, *Walter Benjamin and the Antinomies of Tradition* (Ithaca, NY: Cornell University Press., 1993), 290.

²⁴ โปรดดู Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 262 [XII]; Benjamin, *The Arcades Project*, 364 [I77, 1]; Walter Benjamin, “Surrealism: The Last Snapshot of the European Intelligentsia,” trans. Edmund Jephcott, in *Walter Benjamin: Selected Writings, Volume 2: 1927–1934*, eds. Michael W. Jennings, Howard Eiland and Gary Smith (Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1999), 217.

ประวัติศาสตร์นิพนธ์ อันตราย กับ “ผู้ถูกกดขี่”

การพูดถึงอดีตอย่างเป็นทางการประวัติศาสตร์
มิได้หมายถึงการตระหนักในอดีต “ดังเช่นที่มันเป็นจริง ๆ” (Ranke)

[แต่] หมายถึงการคว่ำความทรงจำในขณะที่มีมันปรากฏแวบขึ้นมา
ณ ห้วงขณะของอันตราย

วัตถุนิยมในเชิงประวัติศาสตร์ [แบบ Benjamin]

ปรารถนาที่จะรักษาภาพของอดีต

ที่ปรากฏอย่างไม่ทันตั้งตัวต่อมนุษย์ผู้ถูกเลือกโดยประวัติศาสตร์

ณ ห้วงขณะของอันตราย

[ซึ่ง] อันตรายนี้นำผลต่อทั้งเนื้อหาของจารีตและผู้สืบทอดจารีต

มีภัยคุกคามประเภทเดียวกันที่แขวนอยู่เหนือทั้งสอง

[ทั้งจารีตและผู้สืบทอดจารีต]

นั่นคือ การกลายเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครอง

ในทุกยุคสมัย [มนุษย์] ต้องพยายามใหม่ [เสมอ] ในการแย่งจารีตมาจาก
พวกยอมจำนน [ต่อชนชั้นปกครอง] ที่กำลังพยายามมีชัยเหนือจารีตนั้น ๆ...²⁵

ประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่ Benjamin เน้นในงานเขียนของเขามีสามประเภทคือ
ประวัติศาสตร์นิยม (Historicism) วัตถุนิยมประวัติศาสตร์แบบเดิม (Orthodox
Historical Materialism) และ วัตถุนิยมประวัติศาสตร์แบบ Benjamin²⁶
ประวัติศาสตร์นิพนธ์สองแบบแรกวางอยู่บนทัศนะเรื่อง เวลา ที่ *ว่างเปล่า* และ
ต่อเนื่องอย่างเป็นทางการเป็นเนื้อเดียวกัน (Homogenously Continuous and Empty

²⁵ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 255 [VI]. และโปรดดู Benjamin, *The Arcades Project*, 475 [N10a,2]. เปรียบเทียบ

²⁶ สำหรับการอภิปรายในรายละเอียดโปรดดู เช่น Decha Tangseefa, “Imperceptible Naked-Lives & Atrocities: Forcibly Displaced Peoples & the Thai-Burmese in-between Spaces,” บทที่ 2.

Temporality) ในขณะที่ประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบ Benjamin อาศัยทัศนะเรื่อง
เวลา ที่ เป็นรูปธรรม และ *ขาดช่วงอย่างพหุนิยม* (Plurally Discontinuous
and Concrete Temporalities) ความแตกต่างระหว่างว่างเปล่าในด้านหนึ่ง
และเป็นรูปธรรมในอีกด้านหนึ่งนั้น มาจากตำแหน่งของ *ประสบการณ์ของ
ปัจจุบัน* ในความสัมพันธ์กับ *การกล่าวถึงประวัติศาสตร์*

ความเป็นเนื้อเดียวกัน และ ความต่อเนื่องของเวลาของประวัติศาสตร์-
นิพนธ์แบบแรก ละทิ้งหรือกดทับองค์ประกอบที่ *ทำลาย* ความต่อเนื่อง และ
เวลา ที่ไม่อาจเข้าใจได้ นั่นคือ สำนักความคิดประวัติศาสตร์นิยมปฏิเสธ “ความ
ผิดปกติ” ใดๆ ที่ทำให้ประวัติศาสตร์แบบมหากาพย์ของผู้ชนะปนเปื้อนหรือไม่
มั่นคง ในขณะที่สำนักวัตถุนิยมประวัติศาสตร์แบบเดิมปฏิเสธความล้าหลังหรือ
การมองโลกในแง่ร้ายใดๆ ที่ถ่วงหรือบ่อนทำลายหนทางของมาร์กซิสต์ไปสู่
สังคมที่ไร้ชนชั้น

ดังนั้นประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบ Benjamin จึงโจมตีประวัติศาสตร์นิยม
พร้อมๆ กับถอยห่างจากวัตถุนิยมประวัติศาสตร์แบบเดิม สำหรับเขาแล้วฐาน
คิดที่มีปัญหาสามประการของประวัติศาสตร์นิยมที่นักประวัติศาสตร์วัตถุนิยม
แบบเขาจะต้องก้าวข้ามให้ได้ ไม่ว่าจะยากเย็นเพียงใดก็ตามก็คือ²⁷

1) ประวัติศาสตร์นิยมบรรลุดสูงสุดที่ “ประวัติศาสตร์สากล” [*Universal-
geschichte*]

2) ประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็น “บางสิ่งที่ถูกเล่าเรื่องได้”²⁸

²⁷ Benjamin, “Paralipomena to ‘On the Concept of History,’” 406–407; Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 262 [XVII]. โปรดดูเปรียบเทียบใน Graeme Gilloch, *Walter Benjamin: Critical Constellations* (Cambridge, UK: Polity Press, 2002), 224. และ Lindroos, *Now-Time/Image-Space*, 53–57.

²⁸ สำหรับ Benjamin แล้ว “การให้เกียรติความทรงจำของคนไร้นาม ยากกว่าการให้เกียรติ
ความทรงจำของคนมีชื่อเสียง คนที่ได้รับการเฉลิมฉลอง รวมถึงวี และนักคิดด้วย”
เนื่องจากความทรงจำของคนไร้นามมักไม่ได้รับการบันทึก และดังนั้นก็ไม่อาจถูกเล่าได้ เขา
ย้ำว่า “การก่อรูปประวัติศาสตร์ [แบบของเขา] เป็นการอุทิศให้กับความทรงจำของคนไร้นาม”
(Benjamin, “Paralipomena to ‘On the Concept of History,’” 406).

3) ปัญหาประการที่สามมีความแข็งแกร่งที่สุดและยากที่สุดที่จะก้าวข้ามได้ นั่นคือ ประวัติศาสตร์นิยมนำเสนอตัวเองในฐานะที่เป็น “การเห็นใจต่อผู้ชนะ”²⁹

ผลที่ตามมาจากฐานคติทั้งสามก็คือ อดีตสำหรับพวกประวัติศาสตร์นิยมจะมีลักษณะดังต่อไปนี้คือ บ่งชี้ได้เสมอ (Readily Identifiable) ครอบคลุม (Comprehensive) และดำรงอยู่แล้วอย่างปราศจากความคลุมเครือ (Unambiguously Given)³⁰

กล่าวอีกลักษณะหนึ่งก็คือ อดีต จึงมีลักษณะดังต่อไปนี้³¹

1) สมบูรณ์แบบ นั่นคือ “ลงตัวเรียบร้อย ครบถ้วน และเป็นอิสระจากความไม่บริสุทธิ์ของยุคร่วมสมัย [ของผู้เขียนประวัติศาสตร์]”

2) “[มีลักษณะที่] พร้อมจะ [ถูก] เล่าเรื่องได้เสมอ และ [ถูก] เล่าได้ อย่างเป็นกลาง”

3) ประกอบด้วยการพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ แบบ “ที่ไม่เคยถูกขัดจังหวะจนกระทั่งบรรลุซึ่งปัจจุบันที่ดีงาม”³²

²⁹ สำหรับ Benjamin แล้ว “จนกระทั่งทุกวันนี้ ใครก็ตามที่มีชัย ได้เข้าร่วมในขบวนการเฉลิมฉลองซึ่งผู้ปกครองปัจจุบันก้าวข้ามคนที่นอนราบและก้มหน้าอยู่แทบพื้น” และตามแนวปฏิบัติเชิงจารีตแล้ว มีสิ่งที่เรียกว่า “สิ่งล้ำค่าทางวัฒนธรรม” (Cultural Treasures) อยู่ในขบวนการเฉลิมฉลองนี้ด้วย สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงเป็นผลมาจาก “ความพยายามของคนปราดเปรื่อง และคนที่เปี่ยมพรสวรรค์ที่ได้สร้างมันขึ้นมา” แต่ยังเป็นเพราะ “แรงงาน [ของคน] ไร้นามที่ร่วมสมัย” กับคนกลุ่มแรกด้วย ดังนั้น Benjamin จึงย้ำว่า “ไม่มีบันทึกของอารยธรรมใดที่ไม่ใช้บันทึกของความป่าเถื่อนไปพร้อมๆ กัน” (Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 256 [VII]; Benjamin, “Paralipomena to ‘On the Concept of History,’” 406–407).

³⁰ Gilloch, *Walter Benjamin: Critical Constellations*, 224.

³¹ Gilloch, *Walter Benjamin: Critical Constellations*, 225.

³² Gilloch ใช้ วลี “enlightened present” แต่ผู้เขียนเห็นว่า คำว่า “enlightened” ไม่ควรแปลว่า “รู้แจ้ง” เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยที่ผู้อ่านจำนวนมากไม่น้อยมีความเข้าใจทางวัฒนธรรมต่อมโนทัศน์ “enlightenment” แบบพุทธศาสนา อยู่แล้ว ในความเห็นของผู้เขียนแล้ว เนื้อความที่ Gilloch ต้องการสื่อคือ ประวัติศาสตร์

ดังนั้น Benjamin จึงโจมตีประวัติศาสตร์นิยมอย่างรุนแรง โดยเขียนว่า

ประวัติศาสตร์สากลไม่มีโครงในทางทฤษฎี วิธีวิจัยของ [แนวทางการศึกษาแบบนี้] คือ การเพิ่ม [ข้อมูล] เข้าไปเรื่อยๆ เป็นการรวมมวลข้อมูลเพื่อเติม [ลงใน] เวลาที่ว่างเปล่า และเป็นเนื้อเดียวกัน³³

สำหรับประวัติศาสตร์นิยมแล้ว หน้าที่ของนักประวัติศาสตร์คือการบรรยายอดีตในลักษณะที่ไม่ถูกปนเปื้อนด้วยผลประโยชน์ของยุคของตนเอง เป็นการบรรยายอดีต “อย่างที่มีนัยเป็นจริง” ด้วยการสถาปนา “การเกี่ยวพันในเชิงเหตุและผลระหว่างห้วงขณะต่างๆ ในประวัติศาสตร์” และเรียงลำดับห้วงขณะเหล่านั้น “เหมือนลูกประคำในสายประคำ” ตามตรรกะที่เป็นเนื้อเดียวกันของความต่อเนื่อง³⁴ ประวัติศาสตร์ประเภทนี้จึงปรากฏตัวในนามของวิวัฒนาการ ความก้าวหน้า หรือ การเติบโต กล่าวคือเป็นความเจริญของมนุษย์ และทั้งหมดนี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการก่อรูปทัศนคติและหลักของประวัติศาสตร์³⁵

ดังนั้นประโยคของ Gottfried Keller ที่ว่า “ความจริงจะไม่หนีไปจากเรา” จึงถูกแย้งด้วยประโยคของ Benjamin คือ “ภาพที่แท้จริงของอดีตไต่บินจากไป”³⁶ แทนที่ Benjamin จะรักษาทัศนคติเรื่อง “ความมั่นคง” ของความจริงทางประวัติศาสตร์ เขากลับตอกย้ำเรื่องห้วงขณะต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ที่มี

สำหรับพวกประวัติศาสตร์นิยมนั้นเป็นการบรรยายสังคมมนุษย์ว่าก้าวหน้าไปเรื่อยๆ และในหลายๆ ลักษณะแล้ว ปัจจุบันก็ดีกว่าอดีต

³³ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 262 [XVII].

³⁴ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 255 [VI], 263 [A].

³⁵ สำหรับการอภิปรายเรื่องการเป็นปฏิปักษ์ต่อความก้าวหน้า (Hostility to Progress) ของ Benjamin โปรดดูเช่น Cat Moir, “Abysmal Humanity: Anthropological Materialism in Georg Büchner and Walter Benjamin,” in *Benjamin, Adorno, and the Experience of Literature*, eds. Corey McCall and Nathan Ross (New York: Routledge, 2018), 76–90.

³⁶ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 255 [V].

ลักษณะเฉพาะ (The Singularity of Historical Moments)

ประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบ Benjamin มีทั้งลักษณะที่ทำลายล้างและสร้างสรรค์ดังนี้³⁷

ประการแรก มุ่งปฏิสัมพันธ์อย่างวิพากษ์กับปฏิบัติการทางประวัติศาสตร์แบบกระแสหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเปิดเผยความผิดพลาด (Falsifications) และความเป็นภาพฝัน (Phantasmagoria) ของประวัติศาสตร์นิยม ซึ่งมีตัวอย่างที่สำคัญคืองานเขียนของ Gottfried Keller และ Leopold von Ranke³⁸

ประการที่สอง มุ่งก่อรูปความจำเป็นชุดใหม่ (Imperatives) และ เทคนิคใหม่ๆ ที่จะนำไปสู่ ความเข้าใจต่ออดีตกับภาพตัวแทนของอดีตในแบบวัตถุนิยม และที่ “จริงแท้” (Genuine, Materialist Comprehension and Representation of the Past) โดยทำให้ความจำเป็นและเทคนิคใหม่ๆ นี้มีความประณีตมากขึ้นเรื่อยๆ

ดังนั้นหลักการในเชิงประวัติศาสตร์นิพนธ์เหล่านี้จึงนำไปสู่แนวความคิดสองแนวคิดที่สำคัญและคงทนที่สุดของ Benjamin คือ

ก) “การทำลายอย่างต่อเนื่อง และการก่อร่างอดีตในปัจจุบัน” (The Continual Ruination and Reconfiguration of the Past in the Present)³⁹ หรือที่ Benjamin เรียกว่า “ชีวิตหลังมรณกรรม (Afterlife)” ดังที่ Benjamin เขียนว่า “โดยหลักการแล้ว ‘ความเข้าใจ’ ทางประวัติศาสตร์จะถูกคว่ำเอาไว้” ก็โดยความเข้าใจกระแสหลักของยุคสมัยของผู้เขียนประวัติศาสตร์เอง⁴⁰ กล่าวอีกแบบก็คือข้อเท็จจริงใดๆ จะกลายเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้ก็หลัง “มรณกรรม” ของมัน นั่นคือโดยผ่านชุดของเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจจะอยู่ห่างจากข้อเท็จจริงนั้นเป็นเวลาหลายพันปี⁴¹

ข) ดังนั้น “เทคนิคของการสร้างภาพ และการประกอบภาพโดยวิศวกรที่รอบรู้สารพัดช่าง” (The Techniques of Imagistic Construction and Composition Undertaken by the Polytechnical Engineer.)⁴² จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการทำงานทางประวัติศาสตร์แบบ Benjamin ซึ่งเขาได้ทำให้เห็นอย่างน่าตื่นตาตื่นใจในงานเขียนหลายชิ้นของเขา⁴³

ผลที่ตามมาก็คือ *อดีต* ตามแนวคิดของวัตถุนิยมประวัติศาสตร์แบบ Benjamin นั้น *ถูกสร้างขึ้น* มา ด้วยความเข้าใจกระแสหลักของยุคของผู้เขียนประวัติศาสตร์ *เสมอ* และดังนั้น อดีต จึงไม่เคยคงที่และหมดจด ในทางกลับกัน *ภาพของอดีต* อาจกลายเป็นตาน้ำและจุดศูนย์กลางของการต่อสู้และความขัดแย้งในเวลาต่อมาได้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า “สิ่งที่ได้เป็นมา” (What has been) หรือ อดีต นั้น เปิดเสมอสำหรับการ “ถูกใช้” ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ขึ้นอยู่กับแต่ละยุคสมัย รวมทั้งอาจถูกกลบทั้งได้ด้วย ดังนั้นอดีตแบบ Benjamin จึงเปราะบางเสมอ ซึ่งในทางกลับกันอดีตแบบนี้ทำให้ “ปัจจุบันอยู่ในสภาพที่มีความสำคัญอย่างเอกอุ”⁴⁴

ภารกิจของนักประวัติศาสตร์แต่ละคนจึงไม่ใช่เป็นเพียงการเรียงเหตุการณ์ต่อกัน แต่คือ “การสร้างมุมมองที่เฉพาะของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

³⁷ Gilloch, *Walter Benjamin: Critical Constellations*, 224.

³⁸ สำหรับทัศนะของ Benjamin ที่มีต่อ Ranke โปรดดูเช่น Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 255 [VI].

³⁹ Gilloch, *Walter Benjamin: Critical Constellations*, 224.

⁴⁰ Benjamin, *The Arcades Project*, 460 [N2, 3]. ซึ่งในทางตรงกันข้ามนักประวัติศาสตร์นิยมเพิ่มความหนักแน่นน่าเชื่อถือให้กับข้อเสนอของตนด้วยการสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างช่วงขณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์

⁴¹ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 263 [A].

⁴² Gilloch, *Walter Benjamin: Critical Constellations*, 224.

⁴³ แน่นนอนที่สุดว่างานเขียนสำคัญในช่วงท้ายของชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงอัจฉริยภาพของเขาในเรื่องนี้ก็คือ “Theses on the Philosophy of History” และ *The Arcades Project*

⁴⁴ Benjamin, *The Arcades Project*, 471 [N7a, 5]. และโปรดดู Gilloch, *Walter Benjamin: Critical Constellations*, 225. ประกอบ

หนึ่งๆ และ [ดังนั้นจึง] เป็นไปได้ที่จะตีความห้วงขณะหนึ่งๆ ใหม่"⁴⁵ ด้วยเหตุนี้เองแทนที่จะมีท่าทีของความเห็นใจต่อผู้ชนะแบบประวัติศาสตร์นิยมนั้น ทักษะทางประวัติศาสตร์ของเขามีหลักการในเชิงวิธีวิทยาคือ "ทำให้สรรพสิ่งปรากฏ" (*Vergegenwartigung*)⁴⁶ และด้วยเหตุที่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของเขา ปฏิเสธ เอกภาพ ความเบ็ดเสร็จ กับความสมบูรณ์ การตระหนักว่ามี *อันตราย* ตรึงอยู่ในความต่อเนื่องที่เป็นเนื้อเดียวกันในมิติของเวลานั้น คือการทำให้รอยแตกในกระแสความต่อเนื่องของอำนาจ ทั้งในทางการเมืองและประวัติศาสตร์ เป็นไปได้⁴⁷

สำหรับปรัชญา-ประวัติศาสตร์ของ Benjamin แล้ว ประวัติศาสตร์คือวงโคจร (Constellation) ของอันตราย (*Gefahrenkonstellation*)⁴⁸ เขาเขียนว่า

⁴⁵ Lindroos, *Now-Time/Image-Space*, 48.

⁴⁶ McCole, *Walter Benjamin and the Antinomies of Tradition*, 290.

⁴⁷ โปรดดูเปรียบเทียบใน Lindroos, *Now-Time/Image-Space*, 56; Weigel, *Body- and Image-Space: Re-Reading Walter Benjamin*, 42.

⁴⁸ โปรดดูเปรียบเทียบ เช่น Jennings, *Dialectical Images: Walter Benjamin's Theory of Literary Criticism*, 54-8 และ Löwy, *Fire Alarm: Reading Walter Benjamin's 'On the Concept of History'*.

สถานการณ์รูปธรรมในช่วง ค.ศ. 1939-1940 คือบริบททางประวัติศาสตร์ที่แวดล้อม Benjamin ซึ่งเขาเขียนถึงประเด็นเรื่องอันตราย (*Gefahr*) ในข้อความ (Thesis) หมายเลข 6 ของ "Theses on the Philosophy of History" Kia Lindroos เสนอว่า สำหรับ Benjamin แล้ว สถานการณ์รูปธรรมในทางประวัติศาสตร์เหล่านั้นเป็นผลมาจากการไม่ใส่ใจต่อห้วงขณะที่เกิดขึ้น ในทางกลับกันผู้มีอำนาจในขณะนั้นยังรักษาความเชื่อมั่นต่อวิสัยทัศน์เรื่องการพัฒนา หรือ ความก้าวหน้า ซึ่งเป็นผลมาจากโครงสร้างในทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเศรษฐกิจตั้งแต่ยุควิญญู (Lindroos, *Now-Time/Image-Space*, 55; โปรดดู Löwy, *Fire Alarm: Reading Walter Benjamin's 'On the Concept of History'*, 2-3. ประกอบด้วย).

ยิ่งไปกว่านั้น ด้วยการเห็นพ้องกับทักษะแบบ Nietzsche Benjamin เห็นว่าประวัติศาสตร์ของเยอรมันในศตวรรษที่สิบเก้านี้เป็นประวัติศาสตร์ของผู้ชนะ ดังนั้นแทนที่เขาจะเดินรอยตามแนวทางเช่นนั้น เขาได้พยายามนำเสนอประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นโน้ตทัศน์ที่กว้าง

"พลังที่สำคัญและ [มีลักษณะ] ทำลายล้างของประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบวัตถุนิยม [ของเขา] อยู่ที่การระเบิด *ความต่อเนื่อง* ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งวัตถุทางประวัติศาสตร์ (Historical Object) อาศัยก่อรูป"⁴⁹ Benjamin ย้ำว่า "ภารกิจของประวัติศาสตร์จึงไม่ใช่เพียงคว่ำจาร์ตของผู้ถูกกดขี่ แต่ต้องสนับสนุนจาร์ตผู้"⁵⁰ และ "ในกระบวนการช่วยเหลือนั้น การคว่ำ [จาร์ตของผู้ถูกกดขี่] อย่างมั่นคงและดูเหมือนรุนแรง (brutal) [จึงเป็นเรื่องจำเป็น]"⁵¹ กล่าวคือเป็นการลงมือกระทำอย่างองอาจเด็ดเดี่ยวภายใต้สภาวะการณ์ที่เลวร้ายของยุคสมัยเพื่อผู้คนเหล่านี้ ซึ่งสำหรับเขาแล้ว เราจำเป็นต้องเห็นว่าทั้ง *อดีต* และ *ปัจจุบัน* เป็นส่วนหนึ่งของ "สภาวะฉุกเฉิน" (ดังข้อความที่โด่งดังของ Benjamin ที่ผู้เขียนใช้เริ่มต้นเนื้อหาตอนต่อไป)

กล่าวอีกลักษณะหนึ่งก็คือ ด้วยเหตุที่ภาพของ "สิ่งที่ได้เป็นมา" (What has been) ขึ้นอยู่กับทักษะกระแสหลักที่ "ครอบครอง" ยุคสมัยอยู่ว่าจะตีความอดีตอย่างไร ภารกิจของนักประวัติศาสตร์วัตถุนิยมแบบ Benjamin ก็คือการคว่ำห้วงขณะแห่งอันตราย (ซึ่งปรากฏอยู่ในปัจจุบัน) เอาไว้ และทำให้ห้วงขณะดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์ของมันด้วยปฏิบัติการโต้กลับ (Counter-action)⁵² นอกจากนี้เขาและเธอยังต้องตระหนักว่าตนจะต้องลงมืออย่างเด็ดเดี่ยวและแน่วแน่เพื่อ "ผู้ถูกกดขี่" ซึ่งรวมถึง คนที่ถูกทอดทิ้ง คนที่ไร้นาม

ขวางกว่า ซึ่งจะรวมองค์ประกอบที่อยู่ ณ ชายขอบหรือที่ถูกสืบลืมเลือนเข้าไว้ด้วย...ต่อมาไม่นาน Benjamin ก็กลายเป็นผู้ลี้ภัยในขณะเดียวกับที่เกิดสภาวะฉุกเฉินทางการเมืองในสาธารณรัฐไวมาร์

⁴⁹ Benjamin, *The Arcades Project*, 475 [N10a, 1].

⁵⁰ Benjamin, *Gesammelte Schriften*, 13: 1246 อ้างใน Gilloch, *Walter Benjamin: Critical Constellations*, 285: n102.

⁵¹ Benjamin, *The Arcades Project*, 473 [N9a, 3].

⁵² Lindroos, *Now-Time/Image-Space*, 55. ใน Lutz Koepnick, *Walter Benjamin and the Aesthetics of Power* (Lincoln: University of Nebraska Press, 1999), 167-171. Lutz Koepnick วิจารณ์ว่าวัตถุนิยมประวัติศาสตร์แบบ Benjamin นั้นในที่สุดแล้วก็ปราศจากความหวัง

คนที่ถูกลืมนั่นเอง หรือ คนตายที่ไร้คนไว้ทุกข์ด้วย Benjamin ใช้ภาษาคริสต์ศาสนแห่งการไถ่บาป ด้วยการเขียนว่าคนเหล่านี้จะต้องได้รับการปลดปล่อย⁵³

ทั้งนี้ถ้าประวัติศาสตร์กระแสหลักไม่ลืมนั่นเองคนเหล่านี้ ก็จะไม่บรรยายว่าเป็น ผู้ก่อความไม่สงบ หรือชกจากอดีต เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็น “สภาวะยกเว้น” ที่เราเผชิญหน้าอยู่⁵⁴ หรือจารีตที่แตกร้างของเขาและเธอ ก็ไม่สามารถหาภาษาสื่อสารได้อย่างเหมาะสม Benjamin ย้ำว่าการหลงลืมต่อการดำรงอยู่ของ “คนชายขอบ” เหล่านี้ เป็นผลมาจาก การ “เห็นใจ” ทางประวัติศาสตร์ต่อผู้ชนะที่นักประวัติศาสตร์นิยมฝึกฝนนั่นเอง

ทั้งหมดนี้จึงหมายความว่า ชะตากรรมของคนชายขอบจะต้องเป็นที่รับรู้อำนาจขององค์ภิมุขซึ่งถูกกดทอน เพื่อเปิดโอกาสให้ ประวัติศาสตร์ และความทรงจำ ของคนชายขอบเป็นที่รับรู้มากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ โดยพหุประวัติศาสตร์ของคนชายขอบนั้นจะต้องมีการเริ่มเขียน หรือเขียนขึ้นใหม่ต่างจากที่เคยเป็นทักษะเช่นนี้จึงเป็นการเปิดพื้นที่และเพิ่มพลังให้กับ พหุเสียงของอัตบุคคลที่มีชีวิตอยู่อย่างไม่สอดคล้องกับไวยากรณ์ทางการเมืองที่ถือเอาองค์ภิมุขเป็นศูนย์กลางเพียงอย่างเดียว และอาจบางที่มีเพียง “เวลาแห่งขณะปัจจุบัน” (Now-time) เท่านั้นที่จะปลดปล่อยเขาและเธอได้

คำถามสำคัญที่ตามมาทันทีก็คือ เราจะเข้าใจ “เวลาแห่งขณะปัจจุบัน” ได้อย่างไร

⁵³ เช่น Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 255 (VI)

⁵⁴ ประโยคนี้นำมาจากข้อความที่โด่งดังของ Benjamin ดังที่จะได้กล่าวถึงเพิ่มเติมในตอนต่อไป

ตรรกะแบบ Cairo เวลาแห่งขณะปัจจุบัน กับ การปฏิบัติแบบโคเปอร์นิคัส

จารีตของผู้ถูกกดขี่สอนให้เราว่า “สภาวะยกเว้น” ที่เราเผชิญหน้าอยู่นี้คือกฎ เราจะต้องมีมโนทัศน์ว่าด้วยประวัติศาสตร์ที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงนี้ เมื่อนั้นเราก็จะมีภารกิจในการผลิตสภาวะยกเว้นที่ แท้จริง อยู่ต่อหน้าเรา⁵⁵

Agamben ได้สรุปประวัติศาสตร์ทางความคิดของโลก “ตะวันตก” ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง ประวัติศาสตร์ กับ เวลา ได้อย่างกระชับในบทความสำคัญชื่อ “Time & History: Critique of the Instant and the Continuum” โดยเขาเขียนว่า Walter Benjamin ไม่ใช่คนแรกที่ปฏิเสธมโนทัศน์กระแสหลักเรื่อง เวลา ที่กำหนดเป็นปริมาณได้ (Quantified) และต่อเนื่องอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน (Homogeneously Continuous) ในประวัติศาสตร์ของปรัชญา “ตะวันตก” นั้นยังมีจารีต Gnosticism ซึ่งมักจะถูกเรียกว่าเป็น “ศาสนาที่ลึกลับของโลกตะวันตก” และ Stoicism ด้วย⁵⁶

พวกเขา Gnostic เชื่อในประสบการณ์ของเวลาที่ถูกทำให้ขาดช่วง ไม่กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน สำหรับพวกเขา Gnostic แล้วความจริงปรากฏอยู่ใน “ห้วงขณะของการถูกทำให้ขาดช่วงอย่างทันทีทันใด เมื่อมนุษย์เป็นผู้กำหนดการฟื้นคืนกลับมา [Resurrected] ของตนเอง ในห้วงขณะที่จิตสำนึกรู้ตัวอย่างทันทีทันใด [Sudden Act of Consciousness]”⁵⁷

⁵⁵ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 257 [VII]. ผู้เขียนอาศัยสำนวนแปลภาษาอังกฤษของ Daniel Heller-Roazen ใน Agamben, “The Messiah and the Sovereign,” 160.

⁵⁶ Agamben, “Time and History,” 110–111.

⁵⁷ Agamben, “Time and History,” 111. (ในภาษาอังกฤษเขียนว่า “...in the moment of abrupt interruption, when man, in a sudden act of consciousness, takes possession of his own condition of being resurrected...”)

ในขณะที่พวก Stoics ยืนยันว่าประสบการณ์ของเวลาที่เปี่ยมไปด้วยการปลดปล่อย (Liberating Experience of Time) นั้นเกิดขึ้นจากการกระทำและการตัดสินใจของมนุษย์เอง ตัวแบบของเวลาแบบนี้คือ *ไครอส* (Cairos) ซึ่งหมายถึง “การผนวกรวมที่ทันทีทันใดเมื่อมนุษย์ตัดสินใจว่าโอกาสเอาไว้ และชีวิตก็ถูกเติมให้เต็มในท้วงขณะนั้น”⁵⁸ ตรรกะแบบไครโอ (Cairo-logic) จึงตรงกันข้ามกับตรรกะแบบ ไครโน (Chrono-logic) โดยตรรกะแบบแรกนั้นเน้น “การหยุด การแตก การเป็นท้วงขณะที่ไม่กลมกลืน” อีกทั้ง “การเป็นพหุมิติเวลาซึ่งหลายหลาก” (Breaks, Ruptures, Non-synchronized Moments, Multiple Temporal Dimensions)⁵⁹

มโนทัศน์ของประวัติศาสตร์ที่ Benjamin แสวงหานี้สอดคล้องกับตรรกะแบบไครโอ กล่าวคือ Benjamin แสวงหามโนทัศน์ของประวัติศาสตร์ที่ “จริงแท้”⁶⁰ ที่จะสอดคล้องกับข้อความอันโด่งดังของเขา “จารีตของผู้ถูกกดขี่สอนให้เราว่า ‘สภาวะยกเว้น’ ที่เราเผชิญหน้าอยู่นี้คือกฎ...” ที่ผู้เขียนใช้เริ่มต้นเนื้อหาในตอนนี ยิ่งไปกว่านั้น “การนำเสนอประวัติศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับกันอยู่ทั่วไปนั้น” ไม่เพียง “หล่อเลี้ยงการผลิตความต่อเนื่อง” แต่ยัง “ให้คุณค่าองค์ประกอบต่างๆ ของเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งผลของมันได้หมดกำลังแล้ว”⁶¹

⁵⁸ Agamben, “Time and History,” 111.

⁵⁹ โปรดดู Agamben, “Time and History,” 104–105; Lindroos, *Now-Time/Image-Space*, 11–12, 43–46. โดยข้อความในเครื่องหมายคำพูดมาจาก Lindroos, *Now-Time/Image-Space*, 12. อย่างไรก็ตามในย่อหน้านี้อาศัยงานของ Agamben, “Time and History” เป็นหลัก

⁶⁰ Benjamin, *Gesammelte Schriften*, I.3: 1247 อ้างใน Lindroos, *Now-Time/Image-Space*, 34]. โปรดดูเปรียบเทียบใน Weigel, *Body- and Image-Space: Re-Reading Walter Benjamin*, 161

⁶¹ Benjamin, *Gesammelte Schriften*, I.3: 1242 อ้างใน Rolf Tiedemann, “Historical Materialism or Political Messianism?: An Interpretation of the Theses ‘On the Concept of History,’” in *Benjamin: Philosophy, Aesthetics, History*, ed. Gary Smith (Chicago: The University of Chicago Press, 1989), 197.

การนำเสนอประวัติศาสตร์แบบนี้ซึ่งยืนยันว่า *ไมใช่ใจ* ความไม่ต่อเนื่องนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วตอกย้ำกระบวนการทำให้เสียงของ “ผู้ถูกกดขี่” เงียบเรียบ ประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่เป็นที่ยอมรับนี้เป็นของผู้ชนะหรือองค์ภิมุขเสมอ Benjamin ได้เขียนไว้ในสมุดบันทึกเพื่อเตรียมบทความสำคัญ “Theses on the Philosophy of History” ว่า “ความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์เป็นของผู้กดขี่ ในขณะที่ทัศนะเรื่องความต่อเนื่องทำลายทุกอย่างนั้น ทัศนะเรื่องความไม่ต่อเนื่องคือรากฐานของจารีตที่แท้จริง”⁶² ดังนั้นเขาจึงได้ปฏิเสธองค์ประกอบที่เป็น *มหากาพย์* ของความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์ ที่ถูกให้คุณค่าและทำให้เป็นรูปธรรม

มโนทัศน์ของประวัติศาสตร์แบบ Benjamin คือวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ที่มี “ลักษณะเฉพาะ” หรือ “ประหลาด” (Idiosyncratic)⁶³ ซึ่งไม่เพียง “ระเบิดยุคสมัยให้หลุดพ้นจาก ‘ความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์’” ซึ่งถูกให้คุณค่าและ

⁶² Benjamin, *Gesammelte Schriften*, I.3: 1236 อ้างใน Gilloch, *Walter Benjamin: Critical Constellations*, 285, n104.

⁶³ วัตถุนิยมประวัติศาสตร์แบบ Benjamin มักจะถูกปกป้องว่า “มีความประหลาดอย่างยิ่ง” (Highly Idiosyncratic) (Jennings, *Dialectical Images: Walter Benjamin's Theory of Literary Criticism*, 57) หรือ “มีความประหลาดอย่างน่าทึ่ง” (Remarkably Idiosyncratic) (Michael P. Steinberg, “The Collector as Allegorist: Goods, Gods, and the Objects of History,” in *Walter Benjamin and the Demands of History*, ed. Michael P. Steinberg (Ithaca: Cornell University Press, 1996), 91.

สำหรับความเห็นต่างๆ ที่มีต่อวัตถุนิยมประวัติศาสตร์แบบ Benjamin โปรดดู เช่น Jennings, *Dialectical Image*, chapter 2; Michael Löwy, “Against the Grain”: The Dialectical Conception of Culture in Walter Benjamin's Theses of 1940,” in *Walter Benjamin and the Demands of History*, 208; Jacques Rancière, “The Archaeomodern Turn,” in *Walter Benjamin and the Demands of History*, 36–38.

โดยเปรียบเทียบกับ H.D. Kittsteiner, Jonathan Monroe and Irving Wohlfarth, “Walter Benjamin's Historicism,” *New German Critique* 39 (Autumn 1986): 179–215; Steinberg, “The Collector as Allegorist,” 92; และ Tiedemann, “Historical Materialism or Political Messianism?”

ทำให้เป็นรูปธรรม” เท่านั้น มโนทัศน์แบบ Benjamin ยัง “ระเบิดความเป็นเนื้อเดียวกันของยุคสมัย และปรอยปรายยุคสมัยด้วยซากปรักหักพัง—นั่นคือด้วยปัจจุบัน”⁶⁴

ดังนั้นแทนที่เขาจะเน้นภาพตัวแทนของเวลาที่เป็น *ห้วงขณะที่กำหนดเป็นปริมาณได้ซึ่งว่างเปล่า* (Empty, Quantified Instant) นั้น ข้อเสนอของ Benjamin คือ “เวลาที่ถูกทำให้เต็มด้วยการปรากฏของปัจจุบัน [Jetztzeit]” ซึ่งหมายถึง “โอกาสในการปฏิบัติเพื่อการต่อสู้สำหรับอดีตที่ถูกกดขี่” ซึ่ง “ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ทั้งหมดของมนุษยชาติที่ถูกย่นย่อลงอย่างมหาศาล”⁶⁵

Benjamin เสนอให้นักปฏิบัติ “ตระหนักรู้ว่าพวกเขา/เธอกำลังจะทำให้ความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์ระเบิด” แทนที่จะสนใจต่อความก้าวหน้าเชิงประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ซึ่งในยุคสมัยของเขานั้น พวกประชาธิปไตยสังคมนิยมเยอรมันได้ถือป็นธงชัยในการเดินทางทางการเมือง⁶⁶

⁶⁴ Benjamin, *The Arcades Project*, 474 [N9a, 6].

⁶⁵ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 261 [XIV], 263 [XVII, XVIII].

แม้ว่าทัศนะเรื่อง Messianism จะสำคัญในงานเขียนของ Benjamin ก็ตาม แต่ประเด็นปัญหานี้ก็เกินขอบข่ายของบทความนี้ สำหรับผู้สนใจโปรดดู เช่น Agamben, “The Messiah and the Sovereign”; Howard Caygill, *Walter Benjamin: The Colour of Experience* (London and New York: Routledge, 1998), 149–152.; McCole, *Walter Benjamin and the Antinomies of Tradition*, passim; Weigel, *Body- and Image-Space: Re-Reading Walter Benjamin*, passim; Jessica Whyte, *Catastrophe and Redemption: The Political Thought of Giorgio Agamben* (Albany, NY: SUNY Press, 2013), 113–121 and passim; และ Sergei Prozorov, *Agamben and Politics: A Critical Introduction* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014), 134–139.

⁶⁶ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 261 [XV], 260 [XIII]. ในแง่ของบริบททางประวัติศาสตร์แล้ว Benjamin กำลังเผชิญอยู่กับ สถานการณ์ที่พรรคนาซีกับสหภาพโซเวียตร่วมมือกัน Agamben ได้แสดงความเห็นว่า งานชิ้นสุดท้ายของเขา “Theses on the Philosophy of History” เป็นบทวิพากษ์ต่อ “สาเหตุที่อยู่เบื้องหลังความล้มเหลวอย่างเลวร้ายของฝ่ายซ้ายในยุโรปหลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง” (“Time and History,” 112) นอกจากนี้ Tiedemann (โดยอ้างถึงความเห็นของ Gershom Scholem) ได้ยืนยันว่า

ตรงกันข้ามกับอภิปรัชญาแบบจารีตซึ่งได้รับอิทธิพลจากสำนักโสกราตีสซึ่งปฏิเสธเวลาแห่งขณะปัจจุบัน สำหรับ Benjamin แล้วเวลาแห่งขณะปัจจุบัน “ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนผ่าน แต่คือเมื่อเวลาหยุดนิ่ง”⁶⁷ ในห้วงขณะของ *ปัจจุบันขณะ* (Now-time) นั้นเองที่ประวัติศาสตร์เผชิญหน้ากับการไม่เป็นเส้นตรง (Non-linearity) ของมันเอง (*Übergangslosigkeit*) Benjamin ถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะของการของ “เวลาที่เต็ม” (Full Time) และในนามของ “เวลาที่เต็ม” ของปัจจุบันนี้เองที่ประวัติศาสตร์ที่ “แท้จริง” สามารถได้รับการสถาปนา

กระนั้น ในห้วงของ *ปัจจุบันขณะ* นั้น ประวัติศาสตร์ถูกทำให้มีลักษณะเป็นการเมือง (Politicized) และการเมืองก็กลายเป็นการเมืองของเวลาที่ว่า “การปฏิวัติแบบโคเปอร์นิคัส” ในปริมาตรของประวัติศาสตร์ ดังที่เขาเคยเขียนไว้ว่า

ในอดีตมีการคิดกันว่า มีการค้นพบจุดที่แน่นอนใน “สิ่งที่ได้เป็นมา”

[what has been] และบุคคลก็เห็น ปัจจุบัน เกี่ยวพัน [กับจุดที่แน่นอนดังกล่าว] โดยมีแนวโน้มที่จะจดจ่อพลังของความรู้พื้นฐาน เช่นนี้ ขณะนี้ความสัมพันธ์นี้กำลังจะถูกทำให้ล้ม และ สิ่งที่ได้เป็นมาก็จะกลายเป็นการย้อนกลับแบบวิภาษวิธี—[นั่นคือ] ปรากฏของจิตสำนึกที่ถูกปลุกให้ตื่นขึ้น [ณ จุดนี้เองที่] การเมืองบรรลุความสำคัญเหนือประวัติศาสตร์ ณ ตอนนี้องค์ที่ข้อเท็จจริงกลายเป็นบางอย่างที่เพิ่งปรากฏต่อเรา เพิ่งจะโงมเรา [ซึ่ง] การสถาปนาข้อเท็จจริงนี้คือการทำงานของความทรงจำ⁶⁸

“Theses on the Philosophy of History” ถูกเขียนขึ้นเพราะความตกตะลึงของ Benjamin ต่อการร่วมมือกันระหว่างพรรคนาซีกับสหภาพโซเวียตดังกล่าว (Tiedemann, “Historical Materialism or Political Messianism?”)

⁶⁷ Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 262 [XVI].

⁶⁸ Benjamin, *The Arcades Project*, 388–89 [K1.2]; โปรดดูเปรียบเทียบกับ Lindroos,

การปฏิบัติแบบโคเปอร์นิคัสคือการให้ความสำคัญกับปัจจุบัน ซึ่งคือจุดอ้างอิงของความรู้เชิงประวัติศาสตร์สำหรับ Benjamin กล่าวคือ เป็นการใส่ใจต่อปัจจุบันในฐานะที่เป็น *การบรรลุความสมบูรณ์ของอดีต*

ดังนั้นภารกิจของนักประวัติศาสตร์คือการตระหนักว่า ปัจจุบันสภาพ (Present State of Affairs) นั้นแฝงไว้ด้วย *ตัวบ่งชี้ทางประวัติศาสตร์ที่มักไม่ถูกรับรู้* นักประวัติศาสตร์ต้องสามารถอ่านปัจจุบัน และจุดระเบิดตัวบ่งชี้ทางประวัติศาสตร์ซึ่งมักไม่เห็นเหล่านั้น (เช่น การกดทับ การกดขี่ เป็นต้น)

ทั้งหมดนี้จึงหมายความว่า การปฏิบัติต่อ “สิ่งที่ได้เป็นมา” (What has been) จึงไม่ใช่การปฏิบัติต่ออดีตแบบที่ประวัติศาสตร์โดยทั่วไปกระทำ แต่เป็นการปฏิบัติต่อ “สิ่งที่ได้เป็นมา” ในลักษณะการเมือง นั่นคือ การถือว่าอดีตก็คือประเภททางการเมือง (Political Categories) นั่นเอง⁶⁹

รอยแตกของเวลาระหว่าง อดีต กับ ปัจจุบัน ตามทัศนะประวัติศาสตร์แบบ Benjamin นี้ เป็นการก่อรูปมุมมองแบบตรรกะโคโร ซึ่งตรรกะนี้ไม่เพียงเป็นมุมมองทางเลือกของประวัติศาสตร์ แต่ยังเป็น “รังสรรค์ภาพที่เด่นชัดของ

Now-Time/Image-Space, 12, 23; Tomlins, “After Critical Legal History: Scope, Scale, Structure,” 31–68.

ข้อความที่ยกมานี้ตัดทอนมาจากข้อความที่ยาวกว่านี้ ซึ่งช่วงหลังของข้อความทั้งหมดแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่จิตวิเคราะห์มีต่อทฤษฎีเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง ภาพ (Image) กับ ความทรงจำ ของ Benjamin ซึ่งเกินขอบข่ายของงานเขียนนี้ ทั้งนี้ข้อความในช่วงหลังคือ

“Indeed, awakening is the great exemplar of memory: the occasion on which it is given us to remember what is closest, tritest, most obvious... There is a not-yet-conscious knowledge of what has been: its advancement has the structure of awakening.”

โปรดดู Weigel, *Body- and Image-Space: Re-Reading Walter Benjamin*, passim. สำหรับการอภิปรายที่ยอดเยียมในประเด็นนี้ และโปรดดูบทความเช่น McCole, *Walter Benjamin and the Antinomies of Tradition*, 259–79; 287–95. ประกอบด้วย

⁶⁹ Benjamin, *The Arcades Project*, 392 [K2,3].

ประสบการณ์ประจำวัน” ควบคู่ไปกับการแฝงนัยยะถึง “การให้กำเนิดปัจจุบันที่ [เป็นสภาวะของการ] ปฏิบัติการ” (The Creation of the Present in Action) อีกด้วย⁷⁰ ดังนั้นนักประวัติศาสตร์จึงมีภารกิจที่จะต้องคว้าภาพเหตุการณ์ที่เด่นชัดซึ่งระเบิดออกมาจากชีวิตประจำวันในปัจจุบันของ “ผู้ถูกกดขี่” และเป็นภาพซึ่งไม่สอดคล้องกับความต่อเนื่องอย่างกลมกลืนขององค์อภิมุข (Hegemons’ Homogenous Continuum) นั่นเอง

เป้าหมายของ Benjamin จึงเป็นการตอบย้ำความสำคัญที่ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์มีต่อปัจเจกบุคคลและการกระทำทางการเมือง มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์เช่นนี้จึงเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่าง *การเขียน* กับ *ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์* และระหว่าง *ความคิดทางการเมือง* กับ *การลงมือปฏิบัติการ* ในที่สุด

ความตายของชายขอบ?⁷¹

ผู้เขียนพัฒนาแนวทางทางปรัชญาที่ไม่วางองค์อภิมุขเป็นศูนย์กลางบนพื้นฐานปรัชญาประวัติศาสตร์ของ Walter Benjamin ข้อเสนอนี้คือทางเลือกหนึ่งสำหรับการไตร่ตรองเรื่องความรุนแรงในสังคมการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นผลมาจากการเผชิญหน้าระหว่าง “พวกเรา” กับ “พวกเขา” ซึ่งฝ่ายหนึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์อภิมุข แต่อีกฝ่ายไม่ใช่ อีกทั้งบางส่วนของคนชายขอบก็ตระหนักเสมอว่าพวกตนถูก “กดขี่” (มาเป็นเวลานาน)

Benjamin เสนอว่า แทนที่นักประวัติศาสตร์จะกลับไปค้นหาในอดีต เขาและเธอต้องคว้าภาพเหตุการณ์ที่เด่นชัดที่ “ระเบิด” ขึ้นในปัจจุบันจากชีวิตประจำวันของ “ผู้ถูกกดขี่” เอาไว้ เพราะภาพเด่นชัดเหล่านั้นคือ *การสร้าง*

⁷⁰ Lindroos, *Now-Time/Image-Space*, 13.

⁷¹ เนื้อความในส่วนนี้ได้รับแรงบันดาลใจอย่างมากจากการอ่าน Michael Taussig, *Walter Benjamin’s Grave* (Chicago: The University of Chicago Press, 2006).

ปัจจุบันของพวกเขาและเธอ เป็นการรบกวนความต่อเนื่องที่ถูกทำให้เป็นปกติของ *เรื่องเล่า* ขององค์อภิมุขที่ได้ครอบงำและ (ในหลายๆ ลักษณะแล้ว) ครอบครองสังคมการเมืองนั้น ๆ เอาไว้

ในกระบวนการสร้างปัจจุบันนี้เอง ผู้คนที่ “ถูกกดขี่” เหล่านั้นได้คว้าอดีตของตนเองและทำให้ปัจจุบันของอำนาจที่กำลังครอบงำ (เช่น ของรัฐ หรือขององค์อธิปัตย์หนึ่ง ๆ ในสังคมการเมืองนั้น ๆ) กระวนกระวายและ/หรือพิกลพิการ

Benjamin เคยเขียนไว้ว่า “ภาพที่แท้จริงของอดีตโผล่มาจากไป อดีตสามารถถูกคว้าไว้ได้ก็เพียงแค่ว่าภาพ ซึ่งปรากฏขึ้นมาในห้วงขณะหนึ่งที่ถูกตระหนักรู้ และจะไม่ถูกเห็นอีกเลย...[และ] ทุกภาพของอดีตที่ไม่ถูกตระหนักรู้ด้วยปัจจุบัน ว่าเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่ปัจจุบันใส่ใจนั้น เสี่ยงต่อการหายสาบสูญไปอย่างไม่อาจฟื้นคืนได้”⁷² สำหรับ Benjamin แล้ว การตระหนักรู้ในปัจจุบันขณะก็คือการตระหนักรู้ถึงการดำรงอยู่และ/หรือปฏิบัติการของ “ผู้ถูกกดขี่” นั่นเอง และภาพเหล่านั้นคือ “ตัวบ่งชี้” ในทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนาฏกรรมทางการเมือง ณ ที่ใดก็ตามที่มวลความร้อนของความร้อนระหว่างองค์อภิมุข กับ “ผู้ถูกกดขี่” ค่อย ๆ อัดแน่นไปทั่วปริมาตรนั้น ๆ หรือกำลังจะกลายเป็นเปลวไฟที่เผาไหม้อย่างเลวร้ายต่อไป การพิจารณาความร้อนที่เกิดขึ้นในสังคมด้วยมุมมองแบบ Benjamin นี้ จะช่วยให้เราพัฒนาความตื่นตัวต่อ “ตัวบ่งชี้” ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏขึ้น ณ ห้วงขณะหนึ่ง ๆ

ในกรณีของความร้อนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว “ตัวบ่งชี้” เหล่านั้นคือการประกาศตัวตน ไม่เพียงของคนทีรู้สึกว่าคุณคน “ถูกกดขี่” ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งมาเป็นเวลานานในรัฐ-ชาติแห่งนี้ ในขณะเดียวกันคนเหล่านั้นจำนวนมากก็มีความเห็นว่า พวกตนไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของ “ความเป็นไทย” แต่คือ “คนอื่น” ของความทรงจำร่วมของ “คนไทย” ใน “ขวานทองเล่มนี้”

⁷² Benjamin, “Theses on the Philosophy of History,” 255 [v].

แน่นอนที่สุด มีไม่น้อยครั้งที่เหตุการณ์ซึ่งเป็น “ตัวบ่งชี้” เหล่านั้น คือ ความรุนแรงที่จบลงด้วยการตายของ “คนบริสุทธิ์” (โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คนที่ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของผู้ “ถูกกดขี่”) แม้ว่าความรุนแรงดังกล่าวจะเป็นการสร้างปัจจุบันของ “คนอื่น” ที่เป็นชายขอบเหล่านั้นก็ตาม ในขณะที่เดียวกันก็มีไม่น้อยครั้งที่องค์อธิปัตย์ใช้ความรุนแรงในการจัดการกับ “คนอื่น” ดุจดังการประกาศสภาวะยกเว้นที่ทำให้ “คนอื่น” ตายตกไป... ผู้เขียนไม่สามารถเห็นด้วยกับกรณีทั้งสองนี้ได้

ในกรณีหลังนี้เองที่ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติได้สอนเรานับครั้งไม่ถ้วนว่า ในที่สุดแล้วองค์อธิปัตย์ในพื้นที่หนึ่ง ๆ ก็พยายามรักษาเสถียรภาพของอำนาจของตนและความมั่นคงของสังคมการเมืองไว้ ด้วยการใช้ความรุนแรงกำราบ “คนอื่น” เหล่านั้น พรวดชีวิตไปจากเรือนกายของพวกเขาและเธอ

ในท่ามกลางลักษณะการเช่นนั้น เราต้องไม่ลืมว่า ความตายจากการถูกสังหารโดยองค์อธิปัตย์ก่อกำเนิดอะไรมากมาย หลายครั้งที่ความตายกลับทำให้ *เรื่องเล่า* ของ “ผู้ถูกกดขี่” ดำเนินต่อไปอย่างเปี่ยมพลัง การจบชีวิตจึงมิใช่การจบเรื่องราว การฆ่าโดยองค์อธิปัตย์เหล่านั้นจะทิ้งร่องรอยบางอย่างไว้ในความทรงจำผู้คน ภาพการจบชีวิตหรือฉากการฆ่าที่รวดเร็วเบ็ดเสร็จเด็ดขาด และดังนั้น (อาจ) นำพึงพอใจจากมุมมองขององค์อธิปัตย์ จึงไม่จำเป็นต้องหมายถึงชัยชนะเสมอไป

ตรงกันข้ามพลังของการฆ่ากลับเพิ่มพลังให้กับการตาย ราวกับว่าความตายส่งเสียงดังกว่าการมีชีวิต ราวกับว่าคนตายกรีดร้องได้ดังกว่าคนเป็น ทั้งนี้เพราะ *ภาพ* ของความตายเหล่านั้นได้ก่อให้เกิด *การอ้างอิง* ในความหมายของ Benjamin (ในฐานะที่เป็นวิธีการทำงานทางการเมืองกับภาพของอดีตซึ่งอยู่นอก *ความต่อเนื่อง* ของประวัติศาสตร์) เพราะ *อดีต* ถูกสร้างขึ้นมาจาก *หลัง* จากมรดกกรรม ของเหตุการณ์เสมอ และภาพของอดีตก็จะกลายเป็นตาน้ำ และจุดศูนย์กลางของการต่อสู้และความขัดแย้งในเวลาต่อมา

ความตายของชายขอบ หรือของ “คนอื่น” ที่ถูกกดขี่ จึงอาจกลายเป็นเทพปกรณัมทางการเมือง ที่ผู้คนรุ่นหลังอาศัยอ้างอิงและปะทุเป็นความรุนแรงต่อ

องค์อธิปัตย์ (และต่อสังคมการเมือง) ในเวลาต่อมา รอคอยเพียงวันเวลาที่เหตุปัจจัยต่างๆ จะสูกองอมและปะทุเป็นความรุนแรงครั้งต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากความตายดังกล่าวน่ากังขาว่าอยู่ติธรรม

สำหรับคำถามว่า อย่างไรจึงเรียกว่าอยู่ติธรรมนั้น เป็นประเด็นปัญหาทางปรัชญาสำหรับสนทนากันในอนาคตต่อไป...

มิตรภาพในความยุติธรรม: บททดลองอ่านการเมืองในการ สร้างมิตรภาพของนักปรัชญา ใน *The Republic* เล่มหนึ่ง ของเพลโต

อรรถสิทธิ์ ลิทธิดำรง

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์
สำนักวิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์